

APSTIPRINĀTS
ar Izglītības un zinātnes ministrijas
2002. gada 6. jūnija
rīkojumu Nr. 351

PROFESIJAS STANDARTS

Reģistrācijas numurs PS 0078

Profesija

Psihologs

Kvalifikācijas līmenis

5

Nodarbinātības apraksts

Psihologs strādā organizācijā un/vai privātpraksē un sniedz psiholoģiskos pakalpojumus indivīdam un/vai grupai un/vai organizācijai. Psihologs veic psiholoģisko izpēti un izvērtēšanu, konsultēšanu, psiholoģisko rehabilitāciju krīžu un traumu gadījumos, veicina psiholoģisko adaptāciju un attīstību, veic zinātniskos pētījumus, tos prezentē un rūpējas par savu profesionālo izaugsmi izvēlētajā psiholoģijas darbības jomā – skolas, klīniskajā, sociālajā, organizācijas/ darba, juridiskajā u.c. psiholoģijā. Atkarībā no izvēlētajā darbības jomas psihologs apgūst un lieto jomai specifiskās zinātniski pamatotās izpētes un izvērtēšanas, konsultēšanas, rehabilitācijas, adaptācijas un attīstības veicināšanas metodes un sniedz citus psiholoģiska rakstura pakalpojumus, ievērojot psihologa darba ētiku.

Pienākumi un uzdevumi

Dažādu psiholoģijas nozaru psihologu pienākumi un uzdevumi ir līdzīgi, atšķiras šo uzdevumu veikšanai izvēlētās metodes, izpētes priekšmeti (personības iezīmes, intelektuālās spējas u.c.) un objekti (indivīds, grupa un/ vai organizācija). Izvēli nosaka katras psiholoģijas nozares teorijas un prakse.

Pienākumi	Uzdevumi
1. Ievērot psihologa darba ētiku	1.1. Informēt par psihologa ētikas principiem klientus, darba devēju un citus speciālistus. 1.2. Darba konfliktsituācijās rīkoties atbilstoši psihologa ētikas kodeksa prasībām.
2. Psiholoģiskā izpēte un izvērtēšana (indivīda, grupas un/ vai organizācijas)	2.1. Noteikt izpētes mērķi. 2.2. Izvēlēties atbilstošas izpētes metodikas, sastādīt izpētes plānu. 2.3. Veikt datu ievākšanu, apstrādi, analīzi un interpretāciju. 2.4. Noformēt iegūtās izpētes rezultātus un secinājumus. 2.5. Pārrunāt un izskaidrot gūtās atziņas klientam saprotamā veidā.
3. Psiholoģiskā konsultēšana (indivīda, grupas un/vai organizācijas)	3.1. Ievākt un precizēt informāciju par problēmu. 3.2. Noteikt konsultēšanas mērķi un izstrādāt konsultāciju plānu. 3.3. Izvēlēties atbilstošas konsultēšanas metodes. 3.4. Vadīt konsultēšanas procesu. 3.5. Pārrunāt un izskaidrot klientam konsultēšanas procesu un tā rezultātus.
4. Psiholoģiskās adaptācijas un attīstības veicināšana*	4.1. Precizēt informāciju par problēmu (izvērtēt dezadaptācijas iemeslus). 4.2. Noteikt adaptācijas vai attīstības veicināšanas programmas mērķi un plānu. 4.3. Sadarboties ar citiem programmā iesaistītajiem speciālistiem. 4.4. Realizēt programmu. 4.5. Novērtēt izmaiņas.
5. Psiholoģiskā rehabilitācija pēc traumas un krīžu gadījumos **	5.1. Izvērtēt traumas un/vai krīzes psiholoģiskās sekas un noteikt rehabilitācijas mērķus. 5.2. Izvēlēties atbilstošas rehabilitācijas metodes. 5.3. Sadarbībā ar citiem speciālistiem veikt rehabilitācijas pasākumus. 5.4. Novērtēt izmaiņas.
6. Profesionālā izaugsme	6.1. Piedalīties zinātniskajās un zinātniski praktiskajās konferencēs, semināros,ursos, treniņos. 6.2. Sekot jaunumiem profesionālajā literatūrā. Piedalīties pārraudzības (supervīzijas) nodarbībās un personīgā psihoterapijā.

7. Zinātniskā pētījuma veikšana psiholoģijā	7.1. Noteikt pētījuma problēmu un mērķi. 7.2. Formulēt tematu un analizēt zinātnisko literatūru. 7.3. Formulēt pētījuma hipotēzi vai pētījuma jautājumu. 7.4. Izvēlēties pētījuma metodes, shēmu (dizainu), izlasi un izstrādāt plānu. 7.5. Ievākt datus. 7.6. Apstrādāt, analizēt un interpretēt datus. 7.7. Noformēt rakstiski pētījuma rezultātus un secinājumus un tos prezentēt.
8. Psiholoģiskās izpētes datu bāzes veidošana	8.1. Saglabāt un sistematizēt psiholoģiskās izpētes materiālus. 8.2. Ievērojot konfidencialitāti un brīvprātības principu, sagatavot psiholoģiskās izpētes materiālus Latvijas kopīgo datu bāžu veidošanai (piemēram, testu standartizācijai).

*šis pienākums ir vairāk raksturīgs skolu un klīniskiem psihologiem

** šis pienākums ir raksturīgs tikai klīniskiem psihologiem

Īpašie faktori, kas raksturo darba vidi

- Organizatoriskie faktori – darbs tiek veikts individuāli, pārī vai darba grupā. Psihologs ir psihologa asistenta darba vadītājs.
- Darba telpu iekārtojums – psihologam individuālo un grupu konsultāciju vajadzībām ir nepieciešams speciāli iekārtots savs darba kabinets (no ārējiem trokšņiem izolēts), ar vismaz vienu galdu, ērtiem krēsliem, vēlams dators, materiālu glabāšanai – slēdzams skapis. Psihologa darbam ir nepieciešamas psiholoģiskās izpētes metodikas, citi darba materiāli un aprīkojums atkarībā no profesionālās darbības jomas.
- Fizikālie - nav
- Bioloģiskie – nav
- Ķīmiskie - nav

Īpašas prasības uzdevumu veikšanai

Komplicētu psiholoģiskās izpētes un izvērtēšanas, konsultēšanas un rehabilitācijas metožu lietošanai nepieciešams oficiāls dokuments, kas apliecina psihologa sagatavotību, ja attiecīgās metodes nav apgūtas profesionālo studiju programmu ietvaros apmācīta speciālista vadībā.

Prasmes

Kopīgās prasmes nozarē	Specifiskās prasmes profesijā	Vispārējās prasmes / spējas
<ul style="list-style-type: none"> • izvēlēties atbilstošu saziņas veidu ar dažāda vecuma un sociālo grupu pārstāvjiem • lietot dažādus saskarsmes paņēmienus • novērtēt klienta* apkārtējās vides faktoros, kultūras un sociālās iezīmes • atpazīt klienta personības iezīmju un psihisko stāvokļu izpausmes uzvedībā • balstīt savu profesionālo darbību uz zinātniski pamatotām psiholoģijas teorijām • kritiski izvērtēt dažādu metožu validitāti un ticamību • ievērot profesionālo ētiku un psihohigiēnu • iegūt psiholoģisku informāciju, adekvāti izmantojot dažāda veida psiholoģijas metodes (novērošana, aptauja, testēšana, intervija u.c.) • apkopot, analizēt un interpretēt psiholoģiska rakstura informāciju • izstrādāt pētījuma projektus psiholoģijā un tos realizēt • rakstīt zinātniska pētījuma pārskata darbu/ rakstu • lietot datu statistiskās apstrādes un analīzes datorprogrammas 	<ul style="list-style-type: none"> • veidot kontaktu ar klientu* • intervijā noteikt klienta vajadzības • izvēlēties psiholoģiskās izpētes metodes atbilstoši klienta izpētes vajadzībām • veikt klienta psiholoģisko izpēti /izvērtēšanu • pārrunāt un izskaidrot psiholoģiska rakstura informāciju klientam saprotamā veidā • izvēlēties psiholoģiskās konsultācijas metodes atbilstoši klienta risināmajai problēmai • sniegt klientam psiholoģisku konsultāciju • novērtēt psiholoģiskās konsultācijas rezultātu • veikt klienta psiholoģisko rehabilitāciju ** • pamatot psiholoģiskās izpētes, konsultēšanas un rehabilitācijas** metožu izvēli • izstrādāt klienta adaptācijas vai attīstības programmu sadarbībā ar citiem speciālistiem un to realizēt • novērtēt klienta psiholoģiskās izmaiņas • izvērtēt savu profesionālo kompetenci konkrētu uzdevumu veikšanai 	<ul style="list-style-type: none"> • saskarsmes prasme • veikt darbu individuāli • sadarboties komandā/grupā • plānot, organizēt un vadīt izpildāmos darbus un noteikt to prioritātes • plānot, organizēt un vadīt profesionālās grupas darbu • pārliecināt citus un argumentēt savu viedokli • lietot informācijas avotus un to atlases līdzekļus • noformēt, sistematizēt un glabāt lietišķos dokumentus • jaunrades un pētniecības prasme • risināt konfliktsituācijas • ievērot vispārīgos ētikas principus • ievērot darba drošības un higiēnas prasības • spēt sazināties latviešu valodā un apgūtā svešvalodā • pilnveidot profesionālās zināšanas un prasmes tālākizglītības procesā • pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību • prezentēt informāciju par noteiktu tematu, izskaidrot to citiem (mutiski un rakstiski) • lietot datoru informācijas glabāšanai un apstrādei

* klients var būt indivīds, grupa vai organizācija

** rehabilitācijas metodes lieto klīniskajā psiholoģijā

Zināšanas

Zināšanas	Zināšanu līmenis		
	Priekšstats	Izpratne	Lietošana
Psiholoģijas nozares un profesionālās darbības jomas			
Kvantitatīva un kvalitatīva pētījuma metodoloģija un metodes psiholoģijā			
Statistikas datu apstrādes un analīzes metodes (vienkāršās un multivariatīvās)			
Psihes bioloģiskie pamati			
Vispārīgā psiholoģija			
Psiholoģijas vēsture			
Psihologa ētika			
Kognitīvā psiholoģija			
Neiropsiholoģija			
Attīstības psiholoģija			
Sociālā psiholoģija			
Personības psiholoģija			
Diferenciālā psiholoģija			
Pedagoģiskā / mācību psiholoģija ^a			
Organizāciju psiholoģija ^b			
Darba psiholoģija ^b			
Klīniskā/ patopsiholoģija			
Veselības psiholoģija ^c			
Ģimenes psiholoģija ^c			
Psiholoģiskā konsultēšana			
Psihometrika			
Psiholoģiskās izpētes un izvērtēšanas metodes			
Zinātnisko rakstu darbu izstrāde			
Svešvaloda			
Informātikas pamati			
Darba likumdošana ^b			
Ekonomikas pamati ^b			
Cilvēktiesību pamati			
Filozofijas pamati			
Citu psiholoģijas nozaru kursi ^d			

^a šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas skolas psihologiem

^b šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas organizāciju/darba psihologiem

^c šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas klīniskiem un skolas psihologiem

^d šīs zināšanas ir vairāk nepieciešamas tiem psihologiem, kas strādās specifiskās psiholoģijas nozarēs (juridiskajā, vides, sporta psiholoģijā u.c.)

Psihologa profesijas standarta izstrādes darba grupa sastāvs:

- Malgožata Raščevska, darba grupas vadītāja, Dr.psych. asoc. prof., Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes, Psiholoģijas nodaļas vadītāja
- Inga Ezera, darba grupas sekretāre, Ma. psych., Latvijas organizāciju psihologu biedrības deleģētā pārstāve
- Ilāna Bistrova, Ma. psych., Latvijas organizāciju psihologu biedrības valdes priekšsēdētāja
- Pāvels Tjurins, Dr.psych., Psiholoģijas augstskolas docents, Valsts policijas Psiholoģiskā dienesta priekšnieks
- Ludmila Kaļiņņikova, Dr. psych., Psiholoģijas augstskolas docente, Attīstības psiholoģijas katedras vadītāja, Profesionālo psihologu asociācijas biedre
- Natālija Šmeļova, Psiholoģijas augstskolas lektore, Psiholoģiskās un psihiatriskās palīdzības konsultatīvā centra vadītāja, Psiholoģijas un psihiatrijas konsultāciju centra psiholoģe
- Geršons Breslavs, Dr. habil. psych., Sociālo tehnoloģiju augstskola, Psiholoģijas katedras vadītājs, Psiholoģijas profesionālās studiju programmas direktors
- Guntis Tomsons, Starptautiskā praktiskās psiholoģijas institūta vicerektors
- Tamāra Čaikovska, Starptautiskais praktiskās psiholoģijas institūts, Praktisko psihologu asociācijas deleģētā pārstāve
- Kristīne Maslovska, Ma psych., Latvijas Psihologu Apvienības valdes priekšsēdētāja, Valsts policijas Psiholoģiskā dienesta psiholoģe
- Anda Kauliņa, Ma. psych., RPIVA Psiholoģijas profesionālās studiju programmas direktore
- Inese Platpīre, Ma psych., Latvijas skolu psihologu asociācijas deleģētā pārstāve, Rīgas kultūras skolas psiholoģe
- Ingūna Upzare, Ma psych., Latvijas skolu psihologu asociācijas priekšsēdētāja, Rīgas Skolu valdes psiholoģiskā dienesta psiholoģe
- Evija Strika, Ma psych., Klīnisko psihologu asociācijas deleģētā pārstāve, BOV SIA "Psihiatrijas centrs" vecākā psiholoģe
- Anda Fenogenova, Ma. psych., Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes Psiholoģijas nodaļas Psihologa asistenta profesionālās programmas direktore

Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes eksperti:

- Natālija Bahmačova, M.psych., klīniska psiholoģe, Krīzes centra "Skalbes" psiholoģe;
- Natālija Ivanova, DR.psych.,asoc. profesore, Starptautiskā praktiskās psiholoģijas institūta docētāja, Latvijas Skolu psihologu asociācijas supervīzore, Eksistenciālās psihoterapijas Austrumeiropas asociācijas locekle